

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

"וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא
וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֹם
הַיּוֹם" (בראשית יח, א). רבנו
האור החיים מביא את דברי
חז"ל (בבא מציעא פו, ב), לפיהם
היה זה היום השלישי למילתו
של אברהם אבינו, וכידוע
שיום זה הינו הכאוב והמחליש
ביותר עבור הנימול.

עם זאת, הגם שהתפיסה
הרווחת והמוכרת יותר הינה
כי אכן ביום השלישי למילה
כבר חוליו של הנימול יותר
מן הימים שקדמו לו, אולם
אין דעה זו מוסכמת על דעת
כלל המפרשים.

ישנם שגורסים כי אדרבה,
ככל שחולף זמן רב יותר
מהמילה כך קל יותר כאבו
וחוליו של הנימול, אלא שאף
ביום השלישי עדיין הינו
כאוב. אולם אף לדעות אלו,
יש בכל זאת חולשה מסוימת
הנגרמת מעצם היותו היום
השלישי.

כך למשל נראה ברש"י, אשר
על אף שבסוגיית הגמרא
במסכת שבת (קלד, ב) נוטה
במפורש לסברא לפיה אין
הכבדה של החולי ביום
השלישי, אולם במסכת
תענית (כו, ב) מפרש רש"י
את דברי הגמרא - לפיהם אין
להתענות במסגרת המעמדות
ביום ראשון בשבוע משום
היותו שלישי ליצירה (היות
והאדם נברא ביום שישי], וזו לשונו:
"ובכל יום שלישי הוי חלוש, כדכתיב
(בראשית לד, כה): 'וַיְהִי בַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאָבִים'".

אגב, מעניין להפנות למסורת
המקובלת מאת הרה"ק ר'
יחזקאל שרגא משינאווא
זי"ע, הנוגעת לסעודת 'שלישי
למילה' אותה נהוג בקהילות
רבות לערוך ביום זה. על פי
מסורת זו, את הסעודה יש
לקיים ביום הרביעי למילה,
משום שהיום הראשון איננו
נחשב מן המניין.

סטפן, אותו הולל שעלה לגדולה וחבש לראשו את כובע
השוטר, העביר את מרבית זמנו במסבאה המקומית
והעדיף להתמכר לטיפה המרה מאשר להתמודד עם
פשיעה, אך לא כן כשמדובר ביהודים שנואי נפשו.
לתפוס צמד יהודים על חם, בעת ביצוע זממם? זו
היתה הרבה יותר ממשאלה עבורו. יותר כמו הגשמת
חלום של פעם בחיים.

מפה לשם נאזקו השניים ונגררו בגסות אל השופט,
כשזה האחרון נועץ בהם מבט חודר ומתלבט בינו לבין
עצמו בנוגע לחומרת העונש אותו ישית עליהם.

'ומה יש לכם לומר להגנתכם?' פנה אליהם לבסוף. לא
שחשב שיש להם טיעון כלשהו המסוגל להצדיק את
פעולתם הנפשעת, אך בכל זאת, משפט הוגן.

כאן, לראשונה בחייהם, נפרדו דרכי השניים והלך
מחשבותיהם.

'לא אומר מאום להגנתי, כבוד השופט' ירה איציק
מיניה וביה, 'משום שאני טוען לחפותי'.

מצחו של השופט התקמט עוד יותר, הבעתו החמירה
שבועתיים והוא פנה אל הנידון בתמיהה: 'באיזו עילה
הנך טוען לחפותך?'

'פשוט וקל' השיב איציק בעזות מצח, 'לא עשיתי כלום.
הסיפור כולו הנו בדיה, מצוץ מן האצבע, ומקורו באדי
האלכוהול שתססו במוחו הקודח של סטפן השוטר'.

אך בקושי הספיק לסיים את המשפט, וזוג זרועות
חסונות אחזו בו והחלו לגרור אותו אל הגרדום
ללא אומר ודברים. לא בשל עצם העבירה החמורה
כשלעצמה, כי אם בשל עזות המצח והחוצפה
שבהכחשה.

צביקה, לעומתו, בחר בדרך שונה בתכלית.

'אני מודה ומתוודה' זעק לפני השופט תוך שהוא מוזיל
מעניניו דמעות חרטה, 'יצרי גבר עליי, בפחזותי וקלות
דעתי נתפסתי למעשה שאין לו מחילה, וכל כולי
רגשות אשם וחרטה על הנעשה'.

את צביקה, למותר לציין, לא גררו אל הגרדום. כנותו
מצאה חן בעיני השופט, ובסימונו של הליך מזורז נקבע
כי הוא יזכה להשתתף במסגרת שיקום ייחודית, כזו
שתעניק לו את ההזדמנות הנכספת לשוב ולחיות
בתלם הישר.

מודה ועוזב - ירוחם

התורה הקדושה מספרת אודות תגובתה של שרה
אמנו ע"ה לבשורה הגדולה כי תזכה להיפקד בזרע
בעת זקנותה, וכך נאמר (בראשית יח, יב - טו): "וַתִּצְחַק
שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלָתִי הֵיטָה לִּי עֲדָנָה וְאֵדֹנִי
זָקָן".

על כך באה התביעה האלקית הנוקבת: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל
אַבְרָהָם לָמָּה זֶה צָחָק שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵפֶּה אֲמַנָּם אֶלֶד
וְאֵנִי זָקֵנָה? הֲיִפְלֵא מִיָּה דָּבָר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלַיָּךְ כָּעַתָּה
חַיָּה וְלִשְׂרָה בָּן".

שולחן שבת עם האור החיים

'כאהבת דוד ויהונתן' הגו הבריות בחיבה מאחורי
גבם של השניים, ולעתים גם בפניהם. כי אכן, יצחק
וצבי כביכול נועדו לחיות יחד זה לצד זה, לצמוח
ולהתעלות בחדא מחתא ולהפוך ליחידה אחת מלוכדת
של התעלות במעלות התורה והיראה.

כבר מקטנותם נהגו השניים להתרועע יחדיו, בכפר
הנידח בו נולדו, אי שם בערבות אוקראינה. יחד
קפצו בעליות אל מי המעיין הסמוכים לאחר שעות
הלימודים, יחד קיפצו במשעולי הכפר והידסו אחר
התרנגולים, זה לצד זה צעדו אל החיידר וכאיש אחד
ישבו ושינו את החומר הנלמד.

חלפו השנים, והמבטים עודם משתוממים לנוכח
האחות הזו, היידידות שנראה כי מאום לא יוכל לה.

דא עקא, שדווקא ידידות זו עמדה להם לרועץ.

כשיצחק'לה בעל המבט החינני התקשה בלימודיו
וראה במטלות דקדושה אתגר מיותר, מה שהביא אותו
לפתחה של הבטלה, נשרך בעקבותיו גם ידידו הקרוב,
וכשמצבו הרוחני הורע עוד יותר - בהתאם התדרדר
גם החבר.

ברבות הימים הפך יצחק'לה לאיציק וצבי לצביקה,
ואת מקומם של הפאות המסולסלות בחן והמבע
התמים תפס צמד פרצופים מגודלים ואטומי מבע,
לצידם השתלשלו באופן כמעט בלתי נראה קווצות
שערות שהזכירו אך במעט את שהיה שם קודם לכן.

לחייהם כבר לא נצבטו בחיבה על ידי זקני הכפר,
הלמדנים כבר לא הפנו אליהם חידות ושאלות בענייני
הפרשה והזאטוטים זה מכבר לא ראו בהם מודל
לחיקוי. אט אט תפסו השניים את מקומם הלא-מחמיא
כבריוני הכפר, מהסוג שמוטב שלא לפגוש בסמטה
חשוכה או ברחוב מואר, ובכלל.

חלף עידן וגם שניים, ובתום עשור מביש של משוכות
נעורים והצקות לעוברי אורח החליטו השניים לקחת
את אורחות חייהם צעד קדימה. או אחורה, תלוי בעיני
המתבונן.

אליהו החלפן, סברו השניים, יכול בהחלט לשמש
עבורם כשליח ממרום בדרכם לפריצת דרך כלכלית
של ממש. לא שהוא ידע מזה או היה שותף להלך
מחשבותיהם, אך ככל שהם ראו זאת - הוא בהחלט
יוכל לתרום את חלקו לעתידם הכלכלי באמצעות
תרומה משמעותית, כזו שתיקח ממנו בבחינת 'מתן
בסתר', כשאף הוא אינו מודע לכך.

מיקומו של דוכן החלפן בשוק ידוע, שעות עבודתו אף
הן אינן סוד כמזל, וכך מצאו השניים עצמם באישון ליל
פושטים על הדוכן ומנצצים ללא מאמץ את האביון
החלוד אותו נהג אליהו משום מה לכנות בשם 'מנעול'.
לחישות מהוסות, רעש קל של גרירה והנה, תיבת
המרשרשים והמצלצלים החליפה בעלות בהליך ורזי
המכונה 'קנין גזילה'.

- 'עצרו!'

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

"וַיְהִי כְהוֹצִיאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל נַפְשָׁם אֶל תְּבִיט אַחֲרֶיךָ וְאַל תַּעֲמֹד בְּכָל הַפֶּכֶר הַהָרָה הַמֶּלֶט פֶּן תִּסָּפֶה" (יט, יז).

היה זה בעת שמחת אירוסים הגאון ר' בצלאל חיים, בן הגה"ק ר' מאיר מארים אב"ד קוברין ובעל ה'ניר' על תלמוד ירושלמי זי"ע, עם בתו של אחד מחשובי חסידי נשכיו.

כמנהג חסידים, הופיעו ובאו הצדדים במעונו של הרה"ק ר' יצחק מנשכיו זי"ע, אשר מלבד היותו רבו של המחנות - היה מזקני האדמו"רים ונודע כקדוש ונשגב וכרב הדומה למלאך, על מנת לערוך את שמחת התנאים אצלו ולכבדו בקריאת שטר התנאים.

החל אפוא הרבי להקריא את שטר התנאים, מילה אחר מילה כמונה מעות ובקול רם וברור. כשהגיע לשמו של המחנות ר' מאיר מארים, נתקל בתואר שנכתב בסמוך לשמו: 'הגאון הצדיק', או אז הפסיק הרבי מקריאתו ועצר לרגע.

הרבי עשה אתנחתא קלה, סיר מעל פניו את משקפיו וניקה אותם היטב באמצעות ממחטה עד שהיו צלולים ביותר, ולאחר מכן חבשן שוב על עיניו ושלח מבט חודר לכיוונו של ר' מאיר מארים.

לאחר שהשתהה מספר רגעים בתנוחה זו, הנהן בראשו לאות הסכמה והמשיך בארשת שביעות רצון וקורת רוח: 'אכן, הגאון הצדיק!'

ענין ידוע הוא לידועי ח"ן, כי בפניו של אדם ניכר רושמה של כל מצוה שזכה לקיים, או לחילופין ל"ע רושם העבירות בהן חטא. כן ידוע אודות מרן האריז"ל, אשר נהג להחיות לבאים לפניו על פניהם, לציין בפניהם מהו הרושם החקוק בפניהם בזו העת ומה עליהם לתקן בהתאם לכך.

לנקודה מופלאה זו של הכרת פניו של אדם והשתקפות דרגתו הרוחנית בפניו כפי מעשיו והנהגותיו, מתייחס האור החיים בפרשתנו, ועל פי זה הוא מבאר בטוב טעם מדוע נצטווה לוט שלא להביט לאחור בהימלטו מסדום.

זאת משום שמעלתו הרוחנית של לוט, כידוע, לא היתה מן המשופרות. אי לכך, במידה ויחזיר פניו לצד סדום בעת הפיכתה - יכירו המשחיתים בפניו ויבחינו כי הוא למעשה אינו ראוי להצלה [וכי כל הצלתו אינה אלא משום קרבתו לאברהם אבינו ובזכותו], וכך יוכרחו לפעול לרעתו ולכוללו בגזירה. לכך ציוו עליו המלאכים לבל יהיו להפנות ראשו לאחור, שמא יבולע לו.

וזו לשון קדשו המפעימה של רבנו: "לצד פי הפֶּכֶת פְּנֵי הָאָדָם תַּעֲנֶה בּוֹ מֶה פֶּעַל, לָזֶה לֹא יִחְזֹר פְּנֵיו לְמוֹל הָעִיר, כִּי שֵׁם הַמִּשְׁחִיתִים יִפְּרֹוּ בּוֹ סִימָן הַתַּעֲוֹב, וְאֵין לוֹ זְכוּת לְהִנָּצֵל מֵהֶם".

עוד ממשיך רבנו ומציין כי אכן, לאשת לוט שלא הקפידה על כך - עלה הדבר בחייה. רושם עוונותיה אשר חקוק היה בפניה ניכר למשחיתים, והיא נפגעה במלוא חומרת הדין. וכך מסיים האור החיים: "וַיֵּצֵא וּלְמַד מֶה עֲלָתָה לְאַשְׁתּוֹ".

את המסר הבא: 'אני אכן מכחישה, אך זאת רק משום שאני כה בושה בדברי'. ניתן היה אפוא להניח כי הכחשה נאצלת שכזו, מתקבלת בטוב טעם ומניחה את הדעת, אך לא. התורה הקדושה מלמדת אותנו כי התביעה הנוקבת נותרה בעינה.

האור החיים מחדד נקודה זו ומבהיר: "וַיֹּאמֶר לֵה אַבְרָהָם, 'לֹא, כִּי צַחֲקָה'. פְּרוּשׁ, הַיּוֹתֵר נֹאוֹת הוּא שְׂתוּדָה כִּי צַחֲקָה, כִּי בָזָה חֶפֶץ ה', שְׂתוּדָה הָאָדָם בְּפִיו בְּפִרוּשׁ, וְכֵן הוֹכִיחוּ נְבִיאָנוּ ע"ה שֶׁדָּבָר הַמְרָצָה הוּא (משלי כח, יג): 'וּמִוֹדָה וְעֹזֵב יִרְחָם'".

נמצאנו למדים כי המעלה העליונה ביותר, למעלה מכל תירוץ והסבר, הינה האמת הפשוטה וההכרה בכך שחטאנו. הכחשה כמוה כמרד וזלזול, ואף הכחשה מתוך בושה אינה אלא מפלט נוח מן האמת.

"מִוֹדָה וְעֹזֵב" מלמד אותנו החכם מכל אדם - "יִרְחָם".

איך נחלצים מכאן?...

בענין זה מסופר על אותו אדם, אדם טוב ביסודו אשר אילוצי הפרנסה וטרדותיה הביאו אותו אל המדרגה הנחותה ואל המקצוע העתיק אך הבזוי כגנב דמתיא.

ויהי היום, ובביתו של הגנב אין מאומה, לא לחם ולא לפתן. עיני ילדיו נתלו בו בצפייה, בטנו שלו עצמו קרקרה בקול רעש גדול ורעייתו אשת החיל נעצה בו מבט שאמר: 'אין ברירה, מה לא עושים בשביל פרנסה'.

המתין האיש עד רדת ליל, הוסיף כמה שעות לחומרא, ובהגיע חצות יצא לדרכו, תר אחר הבית המתאים ביותר לפריצה. מפה לשם מצא את עצמו הגנב הטרי משתחל במעבה הארוכה של בית כלשהו במרכז העיר, כשברור לו שאיש מבני הבית אינו ער בשעות אלו.

'הכל תלוי במזל' אמרו חז"ל, וכך גם מלאכתו של הגנב. ובמקרה דנן הגדיש ביש המזל את הסאה ויצר את הסיטואציה המשעשעת הבאה, או העגומה, תלוי את מי שואלים.

הארוכה, כך מסתבר, היתה פעילה באותה שעה וחומה בער בה.

בעל הבית, התברר, הינו רב העיר, והוא יושב במרכז הסלון - אל מול האח הבוער, מחיה את נפשו בריתחא דאורייתא בשעות הקטנות של הלילה.

כשנחת הגנב, חבול ומרוט וכולו אפוף פיה שחור משחור, במרכז האח הבוער, נתן בו הרב את עיניו הרחמניות ואמר: 'אם באת בשעה כזו, בדרך יצירתית-משהו, כנראה שבאמתחתך שאלה שאינה סובלת דיחוי, מה בפיך אפוא בני?'

'שאלה אחת לי' פלט הגנב אך בקושי, 'איך נחלצים מכאן?'

הפתרון הטוב ביותר, לכל הדעות, הינו להתייצב מול האמת ולחפש בכנות כיצד להיחלץ מהסבך ולכפר על העבר.

שרה מצדה התייחסה לטענה כלפיה והגיבה: "וְתִכְחַשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צַחֲקָתִי כִּי יִרְאַהּ, וְעַל כֵּן נֹאמַר לָהּ: "וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צַחֲקָתִי".

מה התרחש פה?

אם כי אין מקומנו, אנשים פשוטים כערכנו ומעוטי ההשגה, לחקור אחר מעשי הראשונים כמלאכים ולנתחם חלילה, על אחת כמה וכמה כשמדובר באמותינו הקדושות, אולם תורה היא וללמוד אנו צריכים. התורה הקדושה שוטחת לפנינו את הדין ודברים המדובר, כדי שנסיק ממנו את המסקנות הנדרשות, ואם כן חובה עלינו להתייחס לדברים.

רבנו האור החיים עומד על שתי תמיהות יסודיות העולות מבין הדברים.

ראשית יש להבין, הכיצד יתכן ששרה אמנו הצדקנית תכחד ותכחיש את שעשתה, וביותר כשהיא ניצבת מול הקב"ה היודע תעלומות ומביט אל עומק חקרי הלב?

זאת ועוד, הלשון המתבקשת - במידה והיתה זו הכחשה פשוטה - היתה: 'וַיֹּאמֶר לֹא צַחֲקָתִי', כך חד וחלק. מדוע אפוא תחת זאת נאמרה לשון ארוכה ומורכבת בהרבה: "וְתִכְחַשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צַחֲקָתִי"?

על כך משיב רבנו במתק לשונו: "יֵשׁ לָךְ לְדַעַת, כִּי הָעֶבֶד הַנֶּאֱמָן הִירָא אֶת רַבּוֹ וְשָׁגַג וְעָשָׂה דָּבָר בְּלִי מִתָּקָן, וַיּוֹכִיחוּ רַבּוֹ עַל אֲשֶׁר עָשָׂה, כְּשִׁיגְדֵל בְּלִבּוֹ הַפְּלִגָּת הַמּוֹרָא עַל אֲשֶׁר עָבַר רְצוֹן אֲדוֹנוֹ לֹא יַעֲצֹר כֹּחַ לְהוֹדוֹת עַל אֲשֶׁר עָשָׂה, לְהַפְלִיגָת הַמּוֹרָא, וַיִּכְחֹשׁ".

עד כאן התהליך מוכר, ולמען האמת קל להתחבר ולהבין אותו.

עבד חטא, מעד בשגגה או שלא, והנה הוא ניצב בבוש פנים מול אדונו, תר אחר ההסבר הקרוב ביותר להיות מניח את הדעת.

נקודת המפלט הקרובה ביותר, כך מסתבר, הינה ההכחשה. במקום לחפש תירוצים ונימוקים, להסביר למה עשינו כך ולא אחרת, אפשר פשוט להכחיש הכל וחסל.

רק מה, כמו במשל בו פתחנו, עושה רושם שזה לא ממש עובד. אולי להיפך. האדון, במרבית המקרים, נוטה שלא לקבל בכרכה הכחשות כאלה ואחרות, במיוחד במקרים בהם הוא מודע היטב לעובדות.

אכן, לא ניתן להתעלם מהצורך הבסיסי של העבד, ולו אף הנאמן ביותר, להימלט מלהבות הבושה החורכות את נשמתו. הפתרון האידיאלי לכך הוא אפוא להכחיש, אך בו זמנית גם לא להכחיש.

מה הכוונה?

ממשיך האור החיים: "וּבְהִכְחָשְׁתּוֹ עֲצָמָה יִגִּיד כִּי אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר, אֲלֵא לְצַד הַפְּלִגָּת הַמּוֹרָא אֵינוֹ עוֹצֵר כֹּחַ לְהַעֲזֹ פָּנָיו כִּי כֵן עָשָׂה, וְהוּא מֶה שְׁהוֹדִיעַ הַכְּתוּב 'כִּי יִרְאַהּ, וְהִבִּין'".

שרה אמנו נקטה בגישה הרבה יותר מעודנת, יותר אמיתית. בתוך דברי הכחשתה כללה גם את עצם ההודאה, כשכל אמירתה באה להביע

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאור הזך של האור החיים

הדבר אירע בעת מגורי רבנו בעיר סאלי, עת פער אחד מגבירי ותקיפי העיר את פיו לבלי חוק נגד אחד מתלמידי החכמים המובהקים שבעיר, עשה ממנו לעג וקלס ונהג בו בבזיון מחפיר, מה שמסוגל היה להוביל לקרע עמוק ביחסים שבין הלומדים ובעלי-הבתים בעיר, וכמובן שהדבר הדאיג את רבנו ביותר.

ניתח רבנו לעצמו את המצב, והגיע למסקנה כי הדרך הטובה ביותר למנוע את להבות המחלוקת תהיה - לפנות לאותו תלמיד חכם ולהפציר בו כי ימחל לכסיל שפגע בו.

אולם ראה זה פלא, כשפנה רבנו לאותו אדם גדול, השתומם הלה ולא הבין כלל מדוע רבנו רואה לנכון לבקש זאת.

'האם כבודו חושב שיש בלבי קפיידא על אותו אדם?' תמה, 'הלא זה מכבר הסרתי מלבי כל שמץ טינה אודותי, מחקתי ללא שיויר את כאבי וכעסי, וכמעט שאינני זוכר כלל כי חטא כנגדי'.

הוסיף החכם ושיבר את אוזני רבנו, כי הלא מובא בזהר הקדוש (ח"ג כה, ב) כי חטאי האדם כביכול 'מכבדים' על השכינה הקדושה ומצערין אותה.

'והלא אם חלילה לא אמחל לאותו אדם, ייוותר רושם העוון תלוי בו' המשיך החכם, 'ובשלי ייגרם צער לשכינה?! כזאת לא תהיה חלילה! אי לכך דאגתי להסיר מלבי כל קפיידא ולמחוק את שיירי הטינה כבר באותו רגע בו פגע בי הלה'.

רבנו, אשר כל מהותו היתה קודש קודשים להשי"ת ובכל מעשיו פעל לריצוי קונו ומניעת צער השכינה, התפעל מכך עד מאד, עד שסיפר זאת כמה וכמה פעמים לתלמידו הגדול החיד"א, אשר לימים ציין זאת כמה פעמים בספריו.

בבואו לבאר את לשון דוד המלך בתהלים (סב, יג): "וּלְךָ ה' חֶסֶד כִּי אַתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ", המתיק הרה"ק מלך ישראל מרוז"ן זי"ע משל נאה, אודות אותו כפרי שנזדמן לאירוע יוקרתי אשר נערך בהיכלו של המלך.

סבב הלה באולם המהודר, טעם מהמגדנות ושלח ידיו גם במתבלים השונים, גרגר לגרונו בגסות מהקנקנים הכרסתניים שניצבו במקום ובלס בכל פה מהמנות הגדושות שהוגשו לאורחים, תוך שהוא מביט סביבו בענין וסוקר את האולם.

והנה, רואה הוא נברשת יפהפייה משתלשלת מהתקרה, זרועותיה הזהובות שזורות כמקלעת מעשה ידי אמן ומאות נרות קבועים בה ככוסיות בדולח משובבת עין, מפיצים אורם סביב ומשרים אווירה יוקרתית.

הנברשת כולה, על משקלה הרב, תלויה היתה על חבל עבה ומלוּפף היטב המקובע לתקרת האולם, וכשנכח הכפרי לראות זאת נפל לו האסימון. הנה לו, חבל איכותי הראוי לשמש עבורו כחומר גלם למושכות - עבור ריסון השור בעת החרישה... וככל שהוא רואה זאת - המלך כלל לא יחוש בחסר של אותו חבל.

ממחשבה למעשה, שלף הכפרי הבור מחיקו סכין משוננת וגרר מאי שם שלחן ועליו כיסא, הושיט רגל ועד אחת, טיפס אל על ובאבחה אחת ביתק את החבל ממקומו. הנברשת, כצפוי, נצחה באחת והתנפצה לאלפי רסיסים, משביתה בכך את המסיבה כולה.

עד כמה נדהמו שרי המלך, שציפו לראות את הכפרי מתנוסס על הגרדום כעבור דקות ספורות, לנוכח תגובתו הסלחנית של המלך למעשהו הנפשע של הכפרי.

'הוא חשב שהוא בסך הכל גונב ממני חבל, על כך הענישוהו' הבהיר המלך, 'אין מקום להעניש אותו על ניפוץ הנברשת והשבחת האירוע, כמו גם על הפגיעה האנושה בכבודי'.

על פי משל נפלא זה הסביר הרה"ק מרוז"ן את הפסוק: 'וּלְךָ ה' חֶסֶד', ועד כמה גדול חסדך - 'כִּי אַתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ', היינו כפי שהוא רואה את הנזק שנעשה כתוצאה מחטאיו ועוונותיו, ולא כפי שנוק הנורא והעמוק שנוצר מכך בפועל בעולמות העליונים.

בדרך זו מבאר האור החיים את לשון הכתוב (יח, כ - כא): "וַיֹּאמֶר ה' יַעֲקֹב סֹדִם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָה וַחֲטָאתָם כִּי כִבְדָה מֵאֵד: אֲרֹדָה נָא וְאֲרֹאָה הַכְּצַקְתָּהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשֹׂו כָלָה".

וזו לשון קדשו: "כִּי הוֹדִיעַ ה' הַסֹּדֶר אֲשֶׁר יִתְנַהֵג בּוֹ עִם הַנְּבִרָאִים לְצַד הַחֶסֶד וְהַרְחֵמִים. הִנֵּה שׁוֹרֵת הַדִּין נוֹתֶנָה, כִּי הַכֹּל כְּפִי הַמִּבְיֵשׁ וְהַמְחַבֵּשׁ, וְכַשֵּׁי־עֵבֶר הָאָדָם עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' וַיִּמְרָהּ פִּי עָלָיו, לְצַד מַעֲלַל הָאֱלֹ-הֵּגָדוֹל יִתְחַיֵּב לְהֵאָבֵד הוּא וְכָל סְבִיבָיו, כִּי אֵת הַמֶּלֶךְ ה' צָבָאוֹת הַכְּעִיס".

במילים פשוטות - אילו היה הקב"ה בוחן את מעשי האדם הרעים כפי שהם אכן פועלים לרעה בשמי מרום, אזי אבוי היה לאדם ולנשמתו מעוצם העונש הנורא שהיה בא עליו. אולם, ממשיך רבנו ומבאר כי אין הנהגת הבורא כך.

"לִזְה אָמַר ה' כָּאֵן בְּהוֹדַעַת דְּרָכָיו אֶל אַבְרָהָם, 'אֲרֹדָה נָא', פְּרוֹשׁ, לֹא יִשְׁפֹּט בְּעֶרְךָ מַעֲלָתוֹ אֲלֵא בְּהִשְׁוֹאָה לַנְּבִרָאִים... וּבְעֶרְךָ זֶה יִשְׁפֹּט וְיִרְאֶה אִם הוּא בְּעֶרְךָ הַצֵּעָקָה שְׂבָאָה אֵלַי. פְּרוֹשׁ, כִּי הַצֹּעֵק וְתוֹבֵעַ מִשְׁפֹּט מֵה' יִתְבַּע הַמִּשְׁפֹּט לְפִי עֶרְךָ גְּדֻלַּת הַבּוֹרָא, לִזְה אָמַר ה', וְאִם אַחֵר שְׂאֻעֲרִיד הַמִּשְׁפֹּט בְּעֶרְךָ שְׁלִילַת מַעֲלָתִי עֲדִין שְׁעוֹר שְׁתַּהֲיֶה תְּבִיעַת מִדַּת הַדִּין לְחִיבָם, כָּלָה, וְאִם לֹא, אֲדַעָה אִם רְאוּיִים לִשְׁפֹּט בְּדֶרֶךְ זֶה אוֹ לֹא. וּמַעֲתָה אֵין פְּרוֹשׁ 'אֲרֹדָה נָא' אֲלֵא הִדְרָגָה בְּדִין, וְלַעוֹלָם מִמָּקוֹמוֹ יִשְׁקִיף לְדַעַת וַיִּבְחִין לְבוֹת בְּנֵי אָדָם".

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

'היצר הרע הינו הלמדן הגדול ביותר' הכריז אחד מגדולי הדורות פעם. ואכן, בבוא האדם לחטוא, ניצב לו יצרו לצדו ומאלפו בינה, מלמדו את כל התירוצים והנימוקים המפולפלים ביותר כדי להכשיר את השרץ במאה וחמישים טעמים וסלול לעצמו את הדרך לחטא.

כשירד אברהם לגר, ווידא מראש כי אנשי המקום יחשבו ששרה הינה אחותו ולא אשתו. זאת מתוך שחשש שמא יהרגוהו כדי לקחתה להם, ואילו יחשבו שהיא אחותו ולא אשתו - יניחו לו לנפשו.

השאלה המתבקשת היא - הכיצד תיתכן סתירה כה חריפה?

מדובר כאן בבני אדם שיימנעו מלקחת את שרה בהיותה נשואה לבעל, שהרי חטא חמור הוא הדבר, אולם אותם אנשים לא יהססו לרוצחו נפש כדי לבצע את זממם זה? מהו המצפן המוסרי המעוות והמפוקפק שהנחה את צעדיהם של אנשי גרר?!

על כך משיב האור החיים במסר מהדהד שיש בו כדי לעורר כל אדם: "כִּי אִם לֹא יִהְיֶהוּ, עַל כָּל בִּיָּאָה וּבִיָּאָה יִתְחַבְּבוּ מִיתָה, וְיֵשׁ עֲנֵשׁ מִרְבָּה, וְגַם יָמוּתוּ כָּל הַבָּא עֲלֶיהָ. לִזְה יִתְחַכְּמוּ לְהִרְגֹּתָ אֶת אַבְרָהָם, וְאֵין כָּאֵן אֲלֵא עֲנֵשׁ עוֹן אֶחָד, וְאָדָם אֶחָד, וּמָה גַם אִם יִהְיֶהוּ הָרַבָּה בְּנֵי אָדָם כָּאֶחָד - יֵשׁ בָּזָה צַד פְּטוֹר, וְלִזְה חֵשׁ וְאָמַר אֲחֻזִּי".

אוי ואבוי. הם חיפשו קולות ופרצות בהלכה, בנו פלפולים של הבל והסיקו כי יתכן ויעלה בידם לחיות כחוטאים - מבלי להיחשב ככאלה. זה מה שקורה כשאדם מניח ליצרו הרע להנחות את צעדיו, וזו התוצאה כשהוא מאפשר ללמדן הגדול והנורא הזה לשלוט בו.

מתיבתא אור החיים

ב'ן אברהם', והטעם שנאמר 'וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם', יש לבאר על פי דברי רבינו שם (להלן כח ט), שבא לומר שהטעם שלקח עשיו אשה מבנות ישמעאל, הוא מפני שחשש שאם יקח מבנות כנען הארור לא יתקיימו בו ברכות אביו, ולכן לקח מבנות ישמעאל, שהוא בן אברהם שזרעו ברוך, ולפי זה אין הכוונה לייחס את ישמעאל לאברהם, אלא רק לפרש טעמו של עשיו שלקח מבנות ישמעאל, וכן מה שנאמר (להלן כה יב) 'אלה תולדות ישמעאל בן אברהם', אינו בא לייחס את ישמעאל לאברהם, אלא כפי שביאר בבאר מים חיים (שם), בא ליתן טעם לכך שהוליד הרבה נשיאים ונתרבה זרעו, שהוא משום הבטחת הקב"ה לאברהם (לעיל כא יג) 'וגם את בן האמה לגוי אשימנו', והוסיף הכתוב ואמר 'אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם', ללמדנו שמתייחס להגר ולא לאברהם.

ד. בספר רחמיך הרבים (לקט פנינים לעיל יז ה) תירץ, שאין כוונת רבינו לישמעאל עצמו, שהוא ודאי נקרא 'בן אברהם' כמו שמצינו בתורה כמה פעמים, אלא כוונתו לזרעו של ישמעאל, שאינו מתייחס אחר אברהם. ודקדק כן בלשון רבינו שכתב 'וה' אמר כי ביצחק יקרא לך זרע', הרי שעיקר הקפידה היא על הזרע, שרק זרעו של יצחק מתייחס אחר אברהם.

יצחק שהוזכר כבנו סתם. ובאור בהיר הוסיף לבאר על דרך משל, לאדם שהיו לו שני בנים, האחד צדיק וטוב, והשני רע ורשע שמרד בו, שכאשר מדבר על אודות בנו סתם, כוונתו לבנו הטוב, אולם כאשר נשאל על בנו המורד בן מי הוא, מוכרח היהודות שאכן הוא בנו. ומשום כך כשהוזכר ישמעאל בשמו נכתב שהוא 'בן אברהם', אבל כשהוזכר 'בן אברהם' בסתם, הכוונה היא ליצחק.

ב. בזכרון לחיים תירץ את הקושיא מהכתוב (להלן כה יב) 'ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם', שלכן הוסיף ואמר 'אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם', ללמדנו שישמעאל הוא בן שפחה, ואינו 'בן אברהם' סתם.

ג. באפרקסתא דעניא (שו"ת ח"ד סי' שסד) תירץ, שאין כוונת התורה לייחס ולקרוא לישמעאל

כתב רבינו באור החיים (כא ב) ותהר ותלד שרה לאברהם בן. אמר ותהר יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ב"ר פנ"ג) בית מטרונו לא היה לה, לזה מודיע כי היה נס גם בהריון. ואומרו לאברהם רמז בן זה לאברהם ולא ישמעאל לאברהם כי לא יקרא שמו בן אברהם דכתיב (כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע. והגם שמצינו שאמר הכתוב (טו טז) ותלד הגר לאברהם בן, שם נקרא שמו אברהם אבל אחר שנעקר שם אברהם שלא יזכר עוד שם זה עליו אלא אברהם ישמעאל אין לו ליקרא בן אברהם. ואולי כי לזה הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה (ברכות יג) טעם הקפדתו יתברך כי כשיקרא לו אברהם מיחס אליו ישמעאל לבן וה' אמר כי ביצחק יקרא לך זרע ואין זה אלא כשיעקר שם אברהם, וטעם זה אינו ביעקב לזה הגם שנקרא ישראל אין קפידא שיקרא יעקב.

ומבאר מדברי רבינו, שמאז שהשתנה שם אברהם ל'אברהם', לא נקרא עוד ישמעאל 'בן אברהם'. והקשו המפרשים, שהרי מצינו כמה פעמים שהכתוב קורא לישמעאל 'בן אברהם', כגון 'ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם' (להלן כה יב), 'מחלת בת ישמעאל בן אברהם' (להלן כה ט), ובישוב דברי רבינו מצינו כמה אופנים:

א. יש שביארו שכוונת רבינו שלא נקרא ישמעאל 'בן אברהם' סתם, אלא הוזכר בשמו 'ישמעאל בן אברהם', מה שאין כן

קטע זה נלקח מתוך 'מתיבתא אוה"ח' שנמצא על שלחן העריכה לקראת הוצאתו לאור בעזה"י, לשליחת הערות והארות או קטעים נוספים לתוספת ביאור והרחבת דברי רבינו, ניתן לשלוח: m028039999@gmail.com

אין ערוך לחביבות עם ישראל בעיני הבורא יתברך, אולם בפרשתנו - בדברי האור החיים, מצאנו התייחסות לכך והבהרה כי מקור חביבות יתירה זו בסיבה שאינה קשורה דווקא לעם ישראל. מהי הסיבה, והיכן מצאנו זאת בדבריו הקדושים?

תשובה מגליון קודם: פרק טו, 1 עיי' אוה"ח ד"ה או ירמזו ובהרחבה במדורי עזו והדר.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם. בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

מחברים להיום
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

